

*Дубовик С.Г.,
кандидат педагогічних наук, доцент
Київський університет імені Бориса Грінченка*

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ПРОФЕСІЙНОГО МОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ЗМІНИ ОСВІТНЬОЇ ПАРАДИГМИ

Актуальність проблеми. В умовах зміни освітньої парадигми особливої актуальності набуває процес формування культури професійного мовлення майбутнього вчителя початкової школи, яка є невід'ємною рисою педагогічної майстерності вчителя, запорукою його успішної навчально-виховної діяльності. Культура професійного мовлення – базова характеристика особистості, яка охоплює знання, вміння, навички, що набуваються й досягаються з метою організації професійної мовленнєвої діяльності на достатньому рівні [1].

На сучасному етапі культура професійного мовлення стає важливим компонентом професіограми вчителя початкової школи. Повний вияв професійних обдарувань індивіда відбувається саме засобами мовлення. Від рівня володіння вчителем культурою професійного мовлення значною мірою залежить не тільки мовленнєвий розвиток учнів, а і їхня успішність у цілому.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема формування культури професійного мовлення привертала увагу сучасних науковців: А. Богуш, М. Вашуленка, О. Глазову, О. Корніяку, О. Казарцеву, О. Хорошковську та інших учених. Особливості культури спілкування, мовлення та мовленнєвого спілкування активно досліджувалися в лінгвістичній науковій літературі (Ф. Бацевич, Н. Вербова, Б. Головін, С. Іванова, М. Курбатов, М. Ночевник, Т. Ханецька, Н. Чепелева), які розглядали культуру професійного мовлення як основу педагогічної майстерності майбутнього фахівця.

Виклад основного змісту статті. Культура професійного мовлення розглядається як комплексне системне утворення особистості фахівця, що є

складовою поведінкового компонента культури його спілкування і має місце на фазі реалізації ним мовленнєвих дій у зовнішньому плані за допомогою мовленнєвих засобів, адекватних цілям професійного спілкування [2].

У структурі культури професійного мовлення наявні такі компоненти: «професійні комунікативні знання про засоби мовленнєвого спілкування, вміння формулювати професійні висловлювання (за критеріями правильності, доцільності, зрозумілості) за допомогою мовленнєвих засобів, що відповідають цілям професійної діяльності, комунікативно-мовленнєві навички спілкування, володіння якими забезпечує вміння формулювати професійні висловлювання» [5, с.48].

Культура професійного мовлення – «багатоаспектне явище, що має кілька рівнів. До першого рівня належать пізнавальні процеси, насамперед, мислення. До другого – сукупність мовних та позамовних знань. Третій рівень – культура мовлення, що являє собою суму навичок і вмінь, які забезпечують такі характеристики висловлювання, як логічність, експресивність, стилістичну адекватність. Четвертий рівень охоплює вміння планувати дискурс і управляти ним із метою здійснення мовленнєвого впливу на адресата» [3, с. 15].

Розглядаючи якості, що характеризують це поняття, особливо важливо виокремити *операційно-технологічний компонент* культури професійного мовлення педагога, який визначається комплексом мовленнєвих умінь: складати тексти-розповіді, тексти-описи, тексти-роздуми (міркування), дотримуючись у власному спілкуванні правильності, точності, логічності, змістовності, доречності, багатства, виразності та чистоти мовлення [4].

Висновки. Формування культури мовленнєвого спілкування майбутніх педагогів можливе за умови надання значної уваги мовному і мовленнєвому аспектам навчального процесу, розвитку вмінь і навичок аргументації, переконання студентів у тому, що культура мовленнєвого спілкування – це невід’ємний фактор їхньої майбутньої успішності в професійній діяльності.

Важливо зазначити, що культура мовлення професіонала, з одного боку, формується і розвивається в процесі отримання ним необхідного рівня професійних комунікативних знань, оволодіння вмінням формулювати професійні висловлювання та комунікативно-мовленнєвими навичками спілкування –

структурні компоненти культури професійного мовлення, а, з іншого, реалізується в спрямованості до постійного професійного самовдосконалення, у діалогічній спрямованості професійного мовлення, яка реалізується в умінні встановлювати міжособистісний контакт на основі довірчих стосунків – особистісні детермінанти.

Формування й удосконалення культури професійного мовлення студентів ВНЗ – майбутніх учителів початкової школи найбільшою мірою можливе шляхом упровадження спецкурсів мовленнєвого спрямування з елементами тренінгів і ділових ігор. Така підготовка сприятиме вдосконаленню мовлення студентів, формуванню культури професійного мовлення майбутніх учителів початкової школи, що дозволить стимулювати розвиток їхньої педагогічної творчості, що закладає фундамент професійної майстерності у майбутній педагогічній діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: Підручник / Ф. С. Бацевич. – К.: Видавничий центр «Академія», 2004. – 344 с.
2. Корніяка О. Культура фахового спілкування – засіб реалізації соціального призначення педагога / О. Корніяка // Директору школи, ліцею, гімназії. – 2003. – №5-6. – С. 32–34.
3. Максименко С.Д. Технологія спілкування (комунікативна компетентність педагога : сутність і шляхи формування) / С. Д. Максименко. – К.: Главник, 2005. – 112 с.
4. Мацько Л.І. Культура української фахової мови: навч. посібник /Л.І. Мацько, Л.В. Кравець. – К.: ВЦ «Академія», 2007. – 360 с.
5. Ханецька Т.І. Формування культури мовленнєвого спілкування у професійній діяльності майбутніх психологів: автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.07 / Т.І. Ханецька; Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова. – К., 2009. – 20 с.